

všech přítomných – 38 *arelatské království* tak se od 10. stol. označovalo území mezi francouzskými řekami Saône, Rhône a mezi Alpami a Středozezemním mořem; v době Karla IV. byl už tento státní celek dávno rozdroben na menší území a titul krále arelatského, který měl zároveň německý císař, byl vlastně formální – 42 *Te Deum laudamus* Tebe Boha chválíme

ZŘÍZENÍ PRÁVA LEGACE PRAŽSKÉHO METROPOLITY NAD TŘEMI DIECÉSEMI V ŘÍŠI

Rovněž dáváme vědět jednotlivcům i všem vespolek, k nimž dojde toto sepsání, že pan papež, chtěje podle shora řečeného záměru pana císaře jeho pražský kostel mezi ostatními kostely zvlášť ozdobiti, v úterý nejbližší prošlé z rady, ustanovení i za souhlasu všech kardinálů celého sboru, v plné konsistoři a z plnosti své pravomoci zřídil, ustanovil a uveřejnil, že ctihodný pán, pan Jan, arcibiskup pražský, a jeho nástupcové mají býti na věky legáty po celé pražské provincii a též v městech a diecésích řezenské, míšenské a bamberské, co se týče opravy kněžstva, počestnosti a dbalosti kněžského stavu i také v jiných záležitostech, které přísluší úřadu a moci legáta rozeného, vybaviv předtím z jistých příčin zmíněné město a biskupství řezenské z legace arcibiskupa solnohradského. Než toho dne v plné konsistoři udělil pan papež pražskému arcibiskupovi a jeho nástupcům na věky zvláštní výsadu přesahující práva legace, že totiž před řečeným panem arcibiskupem pražským a jeho nástupci má býti nošen kříž po městech a diecésích celé pražské legace a že arcibiskup smí činiti slavnostní blahorečení; taktéž že týž pan arcibiskup pražský a jeho nástupci smějí a mohou míti i svobodně užívatí pallia při vykonávání této své legace po městech a diecésích. Také pražským kanovníkům vymohl již řečený pan císař na panu papeži, aby směli sloužit slavnostní mše se třemi infulemi, jak jest to již obyčejem při vysehradském kostele. A na to pan císař řečeného pana arcibiskupa pražského uvedl v plné držení práva legace svatého kostela pražského, nejdříve v městech a diecésích řezenské, bamberské a norimberské a potom v míšenské – a to učinil v míru a šťastně dovedl ke konci.

5 *Jan, arcibiskup pražský* o jmenování pražského arcibiskupa Jana Očka z Vlašimě a jeho nástupců stálými legáty a o rozšíření jejich pravomoci nad diecési bamberskou (podléhající dosud přímo kurii), řezenskou (jež byla částí diecése provincie solnohradské) a míšenskou (dosud částí arcidiecése magdeburské) srov. Frant. M. Pelcl, Kaiser Karl der Vierte, díl II, str. 304 a J. V. Šimák, Kronika československá I, 3, Praha 1925, str. 758n. List papežův o té věci vydán 28. května 1365 – 9 *legát rozený* „legatus natus“, titul papežského vyslance n. plnomocníka, přidělovaný trvale biskupům některých diecésí – 16 *pallium* vlněná bílá páska nošená na krku jako odznak nejvyšší moci kněžské; náleží papeži, který ji propůjčuje i některým metropolitům – 18 *infule* obřadní pokrývka hlavy vysokých církevních hodnostářů (biskupů, opatů a j.)

BENEŠ KRABICE Z WEITMILE KRONIKA PRAŽSKÉHO KOSTELA

Beneš Krabice z Weitmile pocházel ze zemanské rodiny, jejíž někteří členové byli ve 14. století usazeni i jako měšťané v České Lípě. Připomíná se r. 1359 a potom r. 1368 jako kanovník pražský (t. j. při katedrálním kostele svatovítském); od roku 1355 byl ředitelem stavby kostela sv. Víta. Zemřel r. 1375.

ostavil siwe pmošse w dole n
 to p w o t a b y g e m u n e p r i e k a
 z e h a m b r a m l i t o b o t o z g e n u
 n u b y l b u o h t o z b a z a l a p r o
 w o z d a l g e m u b u o h w i e z i n e
 p o z e k n a m e r a g e p r a n a z o d u w s t e

O p r a w e t a p i e l i w o s t i C a p i t u l u m

P l u w a t a p i e l i w o s t i g e s t
 k o z t i t a p i b e z p r a w s i d e m
 m e a n e r i m n e k a r b o
 t i n e p o f o r m e b s m i t e k t a k o z
 S w a t y J o b p r a w i t a l e h a n e
 s i l s e m u s s a l t y p m z a m u z e
 m e k r e m e t g e s t z a m u r e k n e
 w i m m e m u z a l o w i e k a t i e z e t e
 p i e t i n e z l i w i m m e m u w s s a l
 m o z i k a n d y a z l o w i e k t a d i e g i
 t y p i e t i n e p o b i t a e l e s n o m z a m u
 t e l s i d a z n y p r o n e w i m u n e z i
 p r i m u m u s a k o z p r a w i S w a t y
 P e t r y V a r d o n n u n e z a l o n t r e
 p i e t i a k o z t o z l o d i e w i m n e b o
 i a b w a z e d l i n k o w i m n e b o l e p e
 g e s t t a p i e t i w i m m e n e z l i
 w i m m e n e b o b u o h w i m m e t a z e
 z t o b o o d p l a m i d a t y l e d o z t e
 p i e t i b u d e t e p r o s i w o i d o b i w z i
 w o t e k r e t a z k o l i w i e k g r a n s t

n e b o n e p o b o m e b s m i t e k a t o m i l e
 a p o c o r m e t a p i e t i b u d e t e k o z p r a w
 b u d u l a t i t e k o d y t a t a p i e l i w o s t i
 g e s t w i e z i z i w s t a d y d o s t o y n o k o z
 k o t a p i o d p r a z i t e l n e z l i o d n e p r a
 t e k z l e b t i e z e g e s t t a p i e t i o d n a d y z l o w i e k u
 g e s t o s i e z o n g i d o b i w n e b o p a z i e
 t e l e t a k o z t o p s i m o g e s t w r p i e
 w a m k a l g e s t b o z i e p r i e t e k a
 g e m e z i o g e r m i i a k o l i l u m m e z i
 t a m m y z a k a z k o l i w i e k b o d e t a m e
 l i l u m p r o t o o n o m i n e p o t u r i
 s w e b i e l e b a t u r y d a z n y g e s t w
 b o d l i w i e i s s i e m t a m t i e m w o u
 w o m m e s s i m a z a z i m g e w i e z e
 b o d e t i e m k a m s i t e s t y w s l e k a
 k a s t k o b o k a s u w k w i e t m e z i
 l i l u m k a m s i s i e z o d a p i e r e s i e
 s i w e t i t a k o z b o b u z l o w i e k m e z i
 z l y m s a k a z k o l i w i e k p r a w i m o
 g e s t d o b i w m e z i z l y m u s s a l
 o m p r o t o m i n e p o r a n t e s w e b i e
 l o s t i m i k a s u w a l e w z d y c h o w a
 g i z i w o r a d o b r e b o w d a w s i w y c h
 v i r a w o w y s i w y c h d o b r y c h w a
 s i m t e m m a p r i m u t a p i e l i w o s t i
 k o z n e t o l i k o s e d a g e m t a p i p r o c a z
 n u w i e z a l e k o z t i e z a d a g e s t
 z e w i e z e t u m e t i t a k o z p r a w i
 P r o w k C r a k a l s e m a z a d a l s e m
 p r o t i w e n s t w i e z a z a l o s t i S p r i
 w y t a p i e l u w i n e p o w r t e m a z
 k o z t a p i m i t e s t e k e z o b o a o m
 g e s t p r a p u s t i z e n o s t a k o z p r a
 w i S w a t y J o b z A l e d o r n e p o
 w e t a l s e m a w e s s e m w o m m o z
 b u o h b y l n a m e p r a z e p u s t i l a k e
 w s s e m i l e t a p i e l s e m a b o b u m
 s e m u d i e b o w a l s e m z e w s s e s t o
 d o b r e b o p r e z l e k o p r o t i w n e b o

15

Pravděpodobně na přímé vyzvání Karla IV. napsal latinsky kroniku. Začíná rokem 1283 a v prvních třech knihách podává vlastně jen přepracování kroniky Františka Pražského; kniha čtvrtá vypravuje o vládě Karla IV. od r. 1346 do r. 1374. Na samém jejím počátku vložil vlastní životopis Karlův, dále (poněkud zkráceně) životopis Arnošta z Pardubic od Viléma z Lestkova a konečně vypravuje samostatně o událostech panování Karlova, jichž byl mnohdy očitým svědkem; tyto části knihy čtvrté jsou historicky velmi důležité. Beneš nebyl kronikářem vynikajícím; nedostávalo se mu smyslu pro dějinné souvislosti. Neměl ani značnějšího vzdělání, ani jako spisovatel není na výši. Byl však bystrým pozorovatelem a jeho svědectví je celkem hodnověrné.

(ZALOŽENÍ UNIVERSITY PRAŽSKÉ)

Téhož roku pan Karel, král římský a český, podnícen byv zápalem lásky boží a naplněn žárem milování bližního, dychtěl po tom, aby blaho státu rozhojnil a chvalitebně povýšil své české království, vymohl na apoštolské stoličce výsady pro obecné učení v městě pražském a sám pan Karel ze své moci jako král český povolil nadto studentům téhož učení mnohé svobody. Povolal také z rozličných cizích krajin četné mistry svatého bohosloví, doktory církevního práva a muže v jednotlivých uměních zkušené a vzdělané, aby církev boží a své bližní vzdělávali ve vědách i mravech. Žádaje si pak toho, aby učení pražské se ve všem všudy řídilo a spravovalo podle způsobu a zvyklosti pařížského učení, na němž sám král kdysi, ještě v chlapeckých letech, studoval, a aby přednášející řečení mistrů měli každoročně po všechny časy jistý plat, nejprve sám král, potom pan Arnošt, první arcibiskup svatého kostela pražského a kapitula téhož kostela, i všichni jiní preláti a koleje všech kostelů, jakož i kláštery českého království sesbírali dosti velikou částku peněz, a přikoupivše k provedení takového díla důchody a věčné platy na různých místech, sloučili je se statky pražského arcibiskupství a učinili pana arcibiskupa pražského kancléřem učení rozhodnuvše, aby kancléřem byl on i všichni jeho nástupci. Aby to vše trvalo bez porušení na věčné časy, pan Karel, římský a český král, horlivý příznivce a obnovitel tohoto učení, potvrdil všechny výsady a svobody udělené studentům svou zlatou bullou. A vzniklo v městě pražském takové učení, že mu nebylo podobného nikde v celém Německu, a přicházeli sem z jiných krajin, totiž z Anglie, z Francie, z Lombardie, z Uher, z Polska a z jednotlivých okolních zemí studenti, synové šlechticů i knížat a preláti kostelů z rozličných končin světa. A česká země se stala pro toto své učení velice proslulou a slavenou v cizích krajích; avšak pro velký počet žáků se zde poněkud zdražilo živobytí, poněvadž se jich sem sbíhalo náramné množství. Pan Karel pak vida, že se toto učení znamenitě a chvalitebně rozmáhá, daroval scholárům židovské domy a založil v nich kolej mistrů, aby v jednotlivých dnech četli a disputovali, zřídil pro ně knihovnu a obstaral jim hojně knih potřebných k studiu. A tito mistři kromě platu, který dostávají od žáků, mají zabezpečeny pevné roční důchody v dostatečné míře.

4 listina ze dne 7. dubna 1348 – 26 *scholárům* žákům, studentům; *židovské domy* první universitní kolej zřídil Karel IV. r. 1366 v domě Lazara Žida v Jáchymově ulici, ústící do ulice Maislovky za dnešním kostelem sv. Mikuláše na Starém Městě pražském

Léta Páně 1355 na svátek sv. Tří králů byl pan Karel, král římský a český, v klášteře svatého Ambrože v městě Miláně s velikou okázalostí od pana arcibiskupa milánského korunován železnou korunou, kterou bývají obyčejně korunováni králové italští. A zdržel se tam osm dní, jsa velkolepě uctíván. Odtud se obrátil k městu Pise, v kterém zůstal až do svátků velikonočních, očekávaje příchod zplnomocněného legáta od apoštolské stolice, aby s ním projednal svou korunovací v Městě. Když pak se ubíral z Milána do města Pisy a přišel k horám alpským, založil v jednom městečku, které se nazývá Terenzo, klášter, a opatřiv jej důchodem, ustanovil v něm probošta a řeholní kanovníky řádu sv. Augustina a jeho kapituly v diecési kremonske.

Téhož roku, ve středu před hodem velikonočním, pan Karel, zajisté maje na mysli, jak se praví v evangeliu: „Kdo se ponízuje, bývá povýšen,“ vstoupil pokorně a pěšky do města Říma, přestrojen jsa za poutníka; ačkoliv mu Římané přišli vstříc s velikou slávou, přece on, pohrdaje slávou světskou, vešel do svatého města tajně a po tři dny obcházel skrytě a s velikou pobožností všechny prahy svatých, a vlastní lidé ho nepoznali. Konečně v sobotu, v předvečer veliké noci o hodině nešporní, ukázal se nejlaskavější panovník všem v paláci pana papeže, nedaleko kostela sv. Petra, a dal všem poznat sebe i příčinu své přítomnosti, rozhoduje a nařizuje, jak má být zítřejšího dne uspořádána slavnost jeho korunovace. Následujícího dne, který byl svátkem Božího hodu velikonočního v měsíci dubnu, na samém úsvitu vyšel pan Karel do polí mimo město a tam k němu přišli Římané a náramné množství jeho lidu ze všech jeho národů a ze všech končin světa, všichni sedíce na mimochodnicích; oděni zbrojí a v chocholatých přilbách na řetězech, jakoby připraveni k válce, projevovali svou pohotovost k službám.

Potom, o třetí hodině téhož dne, vstoupí vládce světa, obklopen velkým zástupem lidu, do města s mocí a vznešeností, mnohé, ba nesčetné bojovníky opásá rytířskými pásy a na schodech před kostelem svatého Petra uvítán jest radostně a se vší okázalostí od pana Petra, kardinála ostijského, zplnomocněného legáta pana papeže, jakož i od veškerého kněžstva města Říma v procesí s ostatky svatých, za zpěvu žalmů a písní a za zvuků varhan. Uveden jest pak do kostela a po blahověření a obvyklých slavnostních obřadech jest při slavnostní mši týmž kardinálem pomazán a korunován na císaře celého okrsku zemského, zároveň se svou chotí, paní Annou, shora řečenou dcerou zemřelého vévody svídnického. Nesmírná radost a nevyčísitelný jásot propukl u všeho lidu českého, když viděli svého krále sedícího na vyvýšeném trůně a korunovaného císařskou infulí. Všichni volali: „Kyrie eleison“ a zapěli: „Te Deum laudamus.“

Když mše a korunovace skončily, slavný kníže, pan Karel IV., z přízně boží milosti císař římský, vždy rozmnožitel a český král, vsedl se svou chotí, již řečenou paní císařovnou, na ozdobené koně a provázeni zástupy knížat a šlechticů, kteří jeli před nimi a za nimi, všichni s přilbami na hlavách a s meči v ruce,

připraveni k boji; za velikého jáсотu a veselí přešli beze vší překážky most přes Tiberu pod hradem Andělským a vstoupili do kostela sv. Jana v Lateráně, kde nový císař usedl k tabuli v císařském majestátu; přicházela pak knížata říšská, aby zastávala své úřady při stole, posluhující na pokrytých mimochodnících. Když 45 skončila tato nejokázalejší hostina, vytáhl pan císař, jak jest zvykem, s celým svým vojskem z města a sám osobně rozbil stan v klášteře sv. Vavřince a lid jeho mimo klášter, nedaleko města. Uspořádat tam své císařské záležitosti, vydal se druhého dne na cestu do města Tivoli a odtud zamířil své kroky k městu Pise. Byli pak na této jízdě a při těch slavnostech s panem císařem jeho věrní z Čech, kteří měli 50 své korouhve nebo praporce: především ctihodní a důstojní otcové, pan Mikuláš, patriarcha akvilejský, levobočný syn nebožtíka Jana, českého krále, dále pan Arnošt, první arcibiskup svatého kostela pražského, pan Jan, biskup litomyšlský a kancléř císařského dvora, Čeněk z Lipé, Pešek z Janovic, Jindřich z Hradce, pan Markvart, biskup augšburský, purkrabí norimberský, četní vévodové, knížata a hrabata 55 z Němec a veliká jejich vojska, jichž nebylo lze spočítati, a ty všechny pan císař na cestě tam i zpět na svůj náklad vydržoval.

2 arcibiskupa milánského byl jím Robert Visconti, nástupce proslulého Jana Viscontiho – 7 *v Městě* t. j. v Římě – 12 *kdo se ponižuje...* Luk. 14,11 a 18,14 – 16 *veliká noc* velikonoce – 20 *který byl svátkem Božího hodu velikonočního* t. j. v neděli 5. dubna – 28 *od pana Petra* Petr Bertrandi z Provence, kardinál titulu sv. Zuzany, od r. 1353 biskup ostijský; Ostia byla ve starověku přístavem Říma, dnes 7 km od ústí Tiberu – 36 *Te Deum laudamus* Tebe Boha chválíme – 38 *rozmožitel* v. str. 639 pozn. 2 – 52 *pan Jan, biskup litomyšlský* Jan ze Středy, kancléř císaře Karla IV., později biskup olomoucký. Byl ve stycích s italskými humanisty, zejména s Petrarkou, a měl význam pro kulturní rozvoj u nás zejména tím, že uváděl ve známost myšlenky humanistické. Byl také sám literárně činný (psal latinsky a německy) a proslul i jako štědrý podporovatel věd a umění. Zemřel r. 1380.

(VELIKÝ SNĚM ZEMÍ ČESKÝCH ROKU 1356)

Léta Páně 1356 pan Karel, římský císař a český král, přemítaje o tom, že se v jeho českém království páchají mnohá lotrovstva a že zločiny ničemných lidí, jejichž počet přespříliš vzrostl, zůstávají bez trestu, a chtěje proti tak velikému zlu zakročiti, svolal veliký sněm knížat, velmožů, šlechticů, vladyků i měšťanů, příslušejících ke koruně českého království, a podle jejich obecného mínění i s jejich souhlasem stanovil a vyhlásil jako zákon, který má být zachováván na věky, a – aby chom použili slov domácího jazyka – *právem nalezl*, aby kdokoli z pánů, šlechticů, vladyků nebo měšťanů, nebo kterákoli jiná osoba laická jakéhokoli stavu nebo vynikajícího postavení, která by byla pro zločin krádeže, zbojnictví 10 nebo loupeže obžalována, pohnána nebo odsouzena a nemohla se z takového obvinění v lhůtě stanovené jí podle práva zemského očistiti, nebo jestliže její přečiny toho druhu jsou obecně známé nebo úplně zjevné, aby napříště taková osoba byla na věky bezectnou, postrádala všeho práva a aby nebyla připouštěna k nižádnému právnímu nebo čestnému jednání, jak na soudech, tak mimo ně a vůbec kdekoli,

15 bez ohledu na to, jestliže sám císař nebo jeho dědicové nebo nástupcové, králové
čeští, takovému člověku, odsouzenému, pohnanému, obžalovanému či vypovědě-
nému jeho přečiny odpustí nebo mu dají milost v jakékoli formě slovní nebo pí-
semné, poněvadž taková milost nebo obnova cti bude pokládána za soukromoprávní.
20 Rovněž také aby ten, komu byla vrácena čest nebo dána náprava z milosti králov-
ské, nebyl ze shovívavosti panovníkovy trestán smrtí časnou, jakou by zasloužil
pro svá provinění, přece však aby těm, kterým způsobil škodu, dal náhradu podle
možnosti svého majetku. A třebas i všechno nahradil, nicméně aby i nadále zůstal
bezectným a postrádal všeho práva a cti po všechen další čas svého života. S tím se
shodují svaté zákony a kánony, které praví, že „soudce nemůže způsobiti, aby
25 odsouzeného pro krádež neprovázela bezectnost“, a dále: „I když můžeme spasiti
duše pokáním, bezectnost přece jen zrušiti nemůžeme.“ A když toto ustanovení
bylo slyšeno a slavnostně zákonem prohlášeno, mnozí zanechali loupeží a jiné
donutili k tomu, aby ustali od těchto a podobných zločinů.

30 Ustanoveno bylo rovněž na témže sněmu, aby chudým, kterým se dosud na zem-
ském sněmu dostávalo spravedlnosti jen málo nebo vůbec žádné, byla přiznávána
patřičná spravedlnost a příslušný výkon spravedlnosti i vůči bohatým a kterým-
koliv pánům. A tak se stalo, že mocní páni a šlechtici bez rozdílu, když byli na
žalobu chudšasovu pohnáni před zemský soud, skutečně přicházeli a opravdu se
řídili soudním výrokem.

*4 svolal veliký sněm na konci září 1355 – 7 právem nalezl uvedeno česky v lat. textu –
24 kánony sbírky rozhodnutí papežů a usnesení církevních sněmů, závazných pro římsko-
katolickou církev*

(VYKONÁVÁNÍ SPRAVEDLNOSTI V ČECHÁCH)

Téhož času pan císař Karel, milovník spravedlnosti a míru, protože častěji
osobně předsedal soudům, pohnut nářkem chudých, namířil ostří svého hněvu
a rozhořčení proti zlodějům, lotrům a zvláště proti těm, kdož takové ničemné lidi
přechovávali a jim pomáhali. A procházeje českým královstvím častokrát tvrze lupičů
5 dobýval, ohněm je spaloval a ze základů je vyvracel a sám osobně pronásledoval
zločince, rozličnými tresty je vyhlazuje, a nikterak nešetřil zlých. Ba i jakého
rytíře Jana, řečeného Pancíř, kterého dříve sám jako císař opásal rytířským pásem,
zajal na hradě Žampachu pro zbojnictví a vlastníma rukama oběsil. A nastal v krá-
lovství českém a ve všech zemích sousedních takový mír, jakého nepamatoval
10 žádný věk a ani v kronikách se nedočítáváme, že byl někdy v minulosti. Předtím se
totiž veřejně na hradech zdržovali zběhové, brzy toho, brzy onoho zajímali a po-
sílali do Bavor, Míšně, Polska, do Rakous, aby musil být vykoupen, a oni zase
naopak jim. Ozbrojení zběhové vystupovali v tlupách, šedesát neb i sto mužů
pohromadě, a škodili nevinným. Od toho času řízením Nejvyššího vše ustalo
15 a nastal dobrý mír, nejlepší mír v Čechách, a trval po všechnu dobu, pokud žil
řečený pan císař.